



Teodor
BURNAR

Michel Houellebecq – arta de a fi neînțeleș

Proclamat drept „rușinea Franței” de un conațional indignat, în recentul film *Thalasso* (2019), laolaltă cu nu mai puțin celebrul și comentatul Gérard Depardieu, Michel Houellebecq este în realitate, în pofida detractorilor inerenți, mândria Franței, dovadă că, în același 2019, autorul a primit din partea președintelui Republicii mult râvnita Legiune de Onoare. De ce este, totuși, atât de înfierat Houellebecq din Hexagon până în România, în condițiile în care tot despre el se vorbește ca despre un Balzac al zilelor noastre, ba chiar cel mai mare scriitor în viață?

Există multe răspunsuri posibile, unul ar fi că Houellebecq nu este străin de o controversă bună. Numai că notorietatea sa nu trebuie atribuită atât acuzațiilor de islamofobie, misoginism, pornografie și așa mai departe, cât unei lecturi superficiale și onestității sale. Căci Houellebecq este profetul secolului XXI, un Ioan Botezătorul strigându-ne păcatele în deșertul irosirii noastre.

Pe numele său real Michel Thomas, Houellebecq s-a născut în 1958 în insula Réunion, teritoriu francez din Oceanul Indian. Biografia sa este a unei epifanii: după o viață petrecută în slujbe anoste și spitale de psihiatrie din Paris (urmare a unor depresii și căderi psihice cauzate de o viață anodină), Houellebecq atinge notorietatea cu romanul *Particulele elementare*, publicat în 1998. Pentru oricine a citit romanele sale în sens cronologic invers, evoluția scriiturii sale pare opera lui *deus ex machina*. Și asta pentru că romanul său de debut, *Extinderea domeniului luptei* (1994), deși anunța o voce originală în peisajul literaturii franceze, n-a impresionat: ceea ce a urmat este absolut miraculos, saltul valoric vizibil în cărți precum *Posibilitatea unei insule* sau recenta *Serotonină* este incomensurabil.

Nu este un detaliu deloc insignifiant faptul că Michel Houellebecq și-a început cariera de om de litere ca poet. „Sunt dator mai multor poeți, iar în fiecare carte a mea încerc să-mi mai plătesc câte o datorie”, mărturisea în fața publicului danez în urmă cu ceva vreme. Și, într-adevăr, nu există carte houellebecq-iană care, dacă nu conține o poezie a acestuia, să nu manifeste cel puțin o profundă trăire lirică. Dacă Marin Sorescu era „singur printre poeți”, Michel Houellebecq este unic printre romancierii. Iar această unicitate provine tocmai din poezia lui sublimată în fiecare rând al prozei sale.

Și totuși, despre ce scrie Michel Houellebecq? Câteva precizări se impun, menite fie a-i stârni pe potențialii cititori ai romancierului, fie a obține confirmarea din partea lectorilor de Houellebecq consacrați. Detașându-mă de pasiunea mea pentru scriitorul francez, trebuie spus că aproape fiecare carte a sa are o

premisă similară, semn că persistența într-o obsesie (iar Houellebecq are destule obsesii evidente) îți poate aduce perfecțiunea. Privit dintr-un punct de vedere, Houellebecq este acel „om al unei singure cărți” despre care vorbea Toma de Aquino: personajul său central este, aproape fără excepție, un bărbat alb, de vârstă medie, alienat și mizantrop, urmărit de demonii tinereții și ai iubirii ratate, care caută cu disperare o ieșire dintr-o situație fără ieșire (anonimatul într-o lume nemiloasă în care ești doar un număr și un client). Ancorele vieții sale sunt, după caz, iubirile (reale) trecute și plăcerile (vandabile, efemere, iluzorii) actuale, pentru că acest parizian/francez



deziluzionat se mișcă într-un univers în care totul este de cumpărat și de vândut, cu atât mai mult dragostea comercializată în formele sale primare, carnale. Dar cărțile lui Houellebecq sunt despre ceva mai mult decât despre criza vârstei mijlocii a bărbatului care se apropie ineluctabil de bătrânețe și extincție în societățile capitaliste civilizate, occidentale. Romanele lui Houellebecq vorbesc cu o răceală chirurgicală despre scufundarea titanică a lumii în care trăim: despre turismul irațional, despre consumerism ca sport, despre falimentul democrației, rapacitatea neoliberalismului și tarele globalizării, despre superfluitatea artei și a televiziunii, despre conștiința dureroasă că am pierdut Raiul chiar când publicitatea ne promite contrariul: un abonament perpetuu, de 365 de zile, la el.

Este prea ușor și este o capcană în care mulți cititori de Houellebecq cad la prima lectură (fără a mai reveni niciodată) să îl eticheteze pe acesta (ca și când sinonimia personaj-autor ar trebui să fie absolută) drept un pesimist incurabil, un bătrân decrepit pentru care sexul fără reguli și amoralismul au valoare de canon. Însă o lectură mai atentă, o lectură a detaliilor dezvăluie un Houellebecq diferit: un autor preocupat de colapsul pe care-l zugrăvește hiper-lucid, fără să-l judece, mai puțin ateu decât ar lăsa el, *enfant terrible*, să se

înțeleagă, tânjind după Dumnezeu și iubire, după Dumnezeu-în-femeia-iubită, dar constatănd cu decepție că lucrurile nu se schimbă în bine oricât te-ai strădui, iar dansul nebunesc al lumii e realmente de neoprit. Tot ce poți face e să dansezi în tandem și să-i mai furi câte un pas, din când în când.

„Aș spune că întrebarea dacă dragostea încă există ocupă același loc în romanele mele precum întrebarea despre existența lui Dumnezeu la Dostoievski”, mărturisește Houellebecq, ceea ce poate părea o supralicitare din partea unui autor asociat mai mult cu hedonismul decât cu romantismul. Există însă fraze revelatoare în fiecare dintre operele sale:

„lumea pe care autorul francez o descrie poate părea prea sălbatică pentru a fi îndurată; sexul prea frust; abrutizarea mediului și însingurarea personajelor sale, de nesuportat. Dați însă la o parte vălul pictat, și veți descoperi un scriitor pentru care, într-adevăr, cheștiunea esențială este căutarea dragostei într-o lume din ce în ce mai improprie pentru astfel de idealisme juvenile.

Dacă tirajele repetate și cota lui în mediul cultural românesc sunt un indicator credibil,

Michel Houellebecq este unul dintre autorii cu priză la publicul din România. Cu toate acestea, la fel ca și în cazul lui Slavoj Žižek, filosoful marxist sloven care s-ar înțelege fără îndoială de minune cu autorul francez, n-am întâlnit prea mulți intelectuali care să-l și aprecieze pe Houellebecq. Citești Houellebecq nu pentru că ți-ar plăcea, ci pentru a avea pe cine și ce să combați: societatea nu poate fi atât de rece și permisivă cu dispariția noastră lentă, viața noastră nu poate fi fără sens, iubirea nu poate fi doar o piață de carne. Din acest punct de vedere, Houellebecq a devenit un clasic, pentru că stăpânește la perfecție arta de a fi neînțeleș: „În scris, mă consider un realist care exagerează un pic. (...) Scrisul nu schimbă absolut nimic. Exceptând, desigur, când te îmbogățește.”

Post-scriptum: Îmi aduc aminte încă frapat un episod petrecut anul trecut când, aflându-mă în librăria dintr-un aeroport londonez, am căutat fără succes o carte de Houellebecq, apelând în cele din urmă la o angajată plină de solitudine. M-a șocat atunci că am fost nevoit să-i silabisesc numele unuia dintre cei mai mare autori contemporani (nu doar după propria-mi apreciere), dovadă că-n grădina Raiului cei mai buni horticultori au fost dintotdeauna ignoranții. Houellebecq, absolvent al *Institut National Agronomique Paris-Grignon*, mi-ar da dreptate. ■